

Mida on oodata maaelu arengusuundadest Euroopa Liidus?

Foto: K. Nurm

Inimesed maal on seotud oma elu ja töökohaga, on seotud maaga, tihti oma taluga. Need sidemed inimese ja olustiku ning keskkonnaga, kus nad elavad, on oluliselt tihedamad kui linlastel. Maainimesed planeerivad oma tegevust pikema perioodi peale ette, seetõttu vajavad nad ka rohkem teavet selle kohta, mis juhtub maal tulevikus, kuidas mõjutavad poliitilised otsused nende igapäevast elu.

Alates maist on Eesti ELi liige ja maaelu poliitika kõige põhimõttelisemad otsused tehakse nüüd Brüsselis. Sestap on ka ETKL püüdnud jälgida arengusuundi ja kaasa rääkida nende mõjutamisel Brüsselis. Osalesin märtsi lõpul toimunud ELi Komisjoni juures asuvas nõuandva komitee töös, kus arutati läbi Euroopa Komisjoni ettepanekud maaelu arendamise kohta aastatel 2007 kuni 2013. Teatavasti seotakse ühise põllumajanduspoliitika muutmise raames tootmine lahti saadavatest toetustest ja tulevikus tulevad otsetoetused tootmiseks ühtse pindalatoetuse kaudu. Mida rohkem hektareid kasutuses, seda rohkem tuleb talule toetusi. Selline toetamisviis annab eeliseid suhteliselt suurematele taludele ja ettevõtetele konkurentsipüsimeks. On tõenäoline, et paljud väiksemad talud on sunnitud loobuma põllumajandussaaduste tootmisest või ümber kujundama oma tootmist vastavalt turu nõudmistele.

Mis on suur ja mis on väike? Kõik on suhteline. Eestis arvatakse, et 25-hektariline talu on väike ja paljud ennustavad neile kadu. Euroopa Liidu keskmine talu on 18 hektarit. Ka maade kaupa on pilt väga erinev. Näiteks

on Portugalis talude keskmine suurus 5 kuni 6 hektarit, sama väikesed on talud Kreekas. Inglismaal on talude keskmiseks suuruseks 150 hektarit. Taanis, kus talud on põhiliselt orienteeritud oma tootmise piimale, teraviljale või seakasvatusele, on tootmistalude keskmiseks suuruseks 60 kuni 80 hektarit.

Niisiis on talude struktuur Euroopas väga erinev. Ka uutes liikmesmaades on talude ja põllumajandusettevõtete struktuur väga erinev. Näiteks on Poola talude keskmine suurus alla 10 hektari, samas on Tšehhis valdavalt suured struktuurid, kus ettevõtete keskmine suurus on üle 800 hektari ja peretalude osatähtsus on ca 20%. Niisiis on Euroopa talud ja ettevõtted väga erinevad oma suuruse, tootmismahutuse ja toodangu liikide poolest.

Seetõttu püüab EL arvesse võtta põllumajandus- ja maaelupoliitika kujundamisel kogu liidu liikmesriikide talupidajate võimalusi ja vajadusi. Nagu mainisin varem, annab ühtne pindalatoetus eeliseid suurematele. Seepärast püüavad maaelu ja struktuuripoliitika meetmed tasakaalustada põllumajanduspoliitika reformi negatiivseid mõjusid. Mõeldud on ka neile, kes karmis konkurentsipüsida ei suuda. Maaelupoliitika peaeesmärgiks on säilitada inimeste elupaigad maal ja hoida ära jätkuv linnastumine. Toetatakse inimest ja tema toimetuleku võimalusi maal, mitte tootmist.

Kui seni said maaelu meetmetest toetust üksnes maaharijad, siis alates 2007. aastast on kavas sisse viia rida meetmeid, mis toetavad inimeste ettevõtmisi maal ka väljaspool põllumajandusliku tootmist. Toetuse leiavad kõikvõimalikud alternatiivsed tegevused maal, olgu nendeks siis käsitöö, turism, teenindus

Täna lehes:

- Peretalud ELis
- Haridus ja töö
- Kaja küsitlus
- Seminar Rootsis
- Alternatiivettevõtlus
- Kirjad maakondadest
- Tunnustatud Eesti Maitse
- Projekt "Eesti taluperenaine Euroopa Liidus"
- Teated
- Kõoginaljad

või mõni muu ettevõtlus. On vaja välja arendada vajalikud tugistruktuurid maal, mis aitavad ja teenindavad maaettevõtjaid. Eesmärgiks on tugev maaühiskond, mis on tihedalt seotud looduses toimuvaga. Kuna keskkonnaküsimused muutuvad järjest aktuaalsemateks, panustatakse põllumajanduses keskkonnasõbralikule tootmisele. Just talupidaja on see, kes saab aru looduses toimuvast, kuna ta elab ja töötab loodusega käsi-käes. Ta teab seda, et looduselt ei saa üksnes võtta, vaid tema tegevus peab olema tasakaalus. On ju loomulik, et talupidaja, kelle talu on osa looduskeskkonnast, ei soovi seda hävitada. Talupidaja on kui "saadik" looduse ja urbaniseeruva ühiskonna vahel. Kui "saadikute" arv langeb alla kriitilise piiri, satub ühiskond ja elukeskkond kriisi.

Just nendele arusaamadele toetuvalt kujundatakse ka uut maaelupoliitikat ELis. Milliseks osutuvad konkreetsete meetmed, on veel vara rääkida, kuid keskmiselt on inimene ja tema võimalik toimetulek maal läbi ettevõtluse. On teada ka see, et liikmesriikidele võimaldatakse senisest rohkem paindlikkust kohalike programmide ja meetmete kujundamisel ja otsustamisel. Kuni 2006. aastani pole ei Eestis ega ELis suuri muutusi siiski ette näha, kuna töötatakse olemasoleva eelarve ja meetmete raames.

Kaul Nurm
ETKLi peadirektor

Haridus ja töö

1. aprilli "Maalehes" kirjutab RK liige Andres Taimla: "...10 000 õpilast ei täida koolikohustust, ligi 20% õpilastest ei lõpeta põhikooli, 1/3 gümnaasiumiõpilastest ei saa õppimisega hakkama, kutsekoolides peetakse normaalseks 15% väljalangevust, üle 30 000 õppuri on otsinud endale uue kooli, 75% õpilastest ei ole kooliga rahul, ... juba algkoolis kaob lastel koolirõõm..." ning lõpetab tõdemusega – haridusreformi on vaja.

Faktid on muidugi kurvad.

Edasi soovib A. Taimla eeskuju võtta Soomest, kus teadmiste omandamise põhimõttelt mindi üle õppimise õpetamisele. Seda juba kümnekond aastat tagasi ning nüüd käiakse lähemalt ning kaugemalt uurimas, kuidas Soome on õpilasi peaaegu hindamata ja kodutöid andmata tõusnud juhtivaks haridusmaaks maailmas. See on muidugi „kõva sõna“, aga eriti tähtis on see, et õpilased tunnevad ennast koolis hästi ja neile meeldib õppida.

Tutvusin uue haridusreformi kavaga, aga Soome lapsesõbralikust hariduse omandamise eeskujust ei jälgegi. Kui aus olla, siis laps on pigem mingi väheoluline subjekt. Hoopis olulisem on uue kava järgi objekt ehk kool kui ehitus, sest suur osa aarust kipub üle-eestilise universaal-nahaalse ehituskolonn loomisele kuluma. Nagu euroaknad ja eurolaend oleks hariduse kõige olulisem osa! Aga mõne ehitusettevõtja sissetulekutele mõjuvad nad kindlasti positiivselt.

Lisaks eeltoodule on võetud suund kõrghariduse osatähtsuse vähenemisele ja kutsehariduse osatähtsuse suurendamisele, kuid täiesti läbi mõtlemata.

Esiteks ei tea paljud põhikooli lõpetajad, kelleks nad tahavad saada. Teiseks jätab mitmete kutsekoolide tase soovida ja erialasid on küllaltki piiratud. Kolmandaks hakkavad kutsekooli lõpetanud ehitajad, tislerid, kokad, elektroonikaseadmete koostajad, õmblejad jt teenima 3000 – 4000 krooni, samas on kõrgkooli diplomiga ärijuhil, juristil või suhtekorraldajal võimalus tulevikus hakata teenima kordi ja kümneid kordi rohkem.

Et paremad võimalused oleksid kõikidel lastel, peaksid kõik lapsed, kes seda soovivad, saama vähemalt keskhariduse. Gümnaasiumiharidus ei tohiks olla elitaarne, vaid elementaarne. Ja kõik, kellel on võimeid, peaksid saama ka kõrghariduse.

Üldse oleks meil viimane aeg hakata mõtlema ja tegutsema selle nimel, et me ise omal maal ei muutuks madalapalgalisteks mustatöötajateks. Aga isegi sellesse taevasse hakkavad kerkima tumedad pilved: valitsuselt heakskiidu saanud välismaalaste seaduse muudatus tähendab seda, et kolmandatest riikidest pärit töötaja võib Eestis töötada kuni kuus kuud ja täiesti vaba palgamääraga. See tähendab seda, et sisse toodavad ukrainlased, valgevenelased jt, kes on nõus kuni kaks korda väiksema palgaga, viivad ka eestlaste palgad alla.

Kui täna jäävad kõrgharidusest ilma lastekodulapsed ning paljud maalapsed ja seda mitte võimete, vaid raha puudumise tõttu, siis laste sundsuunamine kutsekoolidesse on samuti üsna mõttetu, sest varsti võivad töötuks jääda ka kutseharidusega oskustöölised.

1. maist oleme Euroopa Liidus, aga meie haridusametnikud aina mõtlevad, kas valida see tee või teine tee, kas võtta Rootsi mudel või hoopis Soome oma.

Peaasi, et nad lapsi ära ei unustaks!

Tiiu Soans
EMÜ esinaine

KAJA küsitlus

Kas olete kuulnud Eesti Maanaiste Ühendusest?

Arraka talu peremees

Arvo Laud (muheledes):

Ei ole. Parema, kui naised ühendatud pole, muidu hakkavad meeste vastu võitlema, ükskõik on neist kergem jagu saada. Aga tegelikult olen kuulnud, et tegutsetakse koos. Täpsemalt ei tea.

Pakar AS juhataja

Endel Albin:

Justnagu olen kuulnud, aga hästi ei tea. On need mingi erakonna naised? Tegelikult on see sama, et küsida naistelt jalgpalli või hoki kohta.

MESi juhatuse esimees

Raul Rosenberg:

Olen kuulnud ETKLis, Harju Talulidus, tean, et tegutsetakse igas maakonnas. Organisatsioon on vajalik, naistele meeldib koos olla. Vahel tundub, et positiivset energiat ja väljundeid võiks rohkem olla, peaks ennast rohkem kuuldavaks tegema.

Pensionär

Jaak Muru:

Väga vähe. Tean, et on olemas, käiakse koos ja arutatakse asju.

EPMÜ magistrand

Peep Reidolf:

Olen. Tean, et maanaised on oma tegemistega traditsioonide edasikandjad. Maakultuuri arendamine on olnud neil tubli töö. Muide, soolise võrdõiguslikkuse eest seisemisel on minu meelest neil väga tähtis koht.

Kaja

Rootsi Farmerite Föderatsioon

KAJA väljaandmist toetab
USA saatkonna demokraatia väike-
stipendiumide programm.

Euroopa Komisjoni seminaril Rootsis

4. ja 5. märtsil toimus Rootsis Östersundi linnas Euroopa regioonide komisjoni seminar teemal "Maaelu areng ja võrdsed võimalused". Olin kutsutud sellele üritusele kandidaatriikide ainsa esindajana ja minult paluti ettekannet "Võrdsed võimalused ja maaelu". Kokku oli tulnud 60 osavõtjat 16 riigist. Hommikul alustasime kõik koos bussiekskursiooniga ja üllatus-üllatus, üks eestlane oli veel bussis. Selgus, et Jämtlandi maakond on sõprussidemetes Valgamaaga juba 90ndate aastate algusest ja nii oli Rainer Kuutma Valga maavalitsusest kutsutud külalisena seminaril osalema. Jämtland on imeilusa loodusega maakond, meile tuntud oma suusakuurordiga Ares, kus paljud eestlasedki on viimastel aastatel suusatamas käinud. Maakond ise on pindalalt väga suur, aga elanikke ainult 130 000. Neist 60 000 elab pealinnas Östersundis. Külastasime kõigepealt Jämtlandi maakonna maaelu arengu JILU koolituskeskust mõned kilomeetrid linnast väljas. Meile näidati kasvuhoonete kompleksi ja väikest juustutööstust, kus toimub praktiline väljaõpe neile maakonna elanikele, kes tahaksid tegeleda oma talus traditsioonilise tootmise kõrval ka lisaettevõtlusega. Osavõtt neist kursustest on tasuline, kuid suurema osa sellest maksab maakond. Tundsin huvi, kui paljud kursustelastest tegelikult alustavad oma ettevõtlusega – selgus, et 50...60%.

Järgmisena külastasime mahetalu, mida peab sakslanna Christl Kampa-Olsson. Kümnekond aastat tagasi Rootsi elama asununa on ta rajanud koos oma mehega tegusa ettevõtte ühe katuse alla: kanala, restorani ja poe. Meile pakuti taimetoitlast lõunat, see oli väga mitme-

kesine ja maitsev. Majas asub ka loengusaal ja ehitamisel on pansiooniat, et hakata pakkuma majutusteenust. Ettevõtlik ja energiline sakslanna, kes on hariduselt arst ja keda mitte kohe ei võetud rootslaste poolt omaks, on loonud eduka ettevõtte, koht on väga populaarne ja käive kasvab.

Pärast lõunat algas seminar Östersundi kõige vanemas hotellis, mis oli olnud algusaastatel teater. Linnapea Jens Nilsson tervitas osavõtjaid ja sõna said järjest Deidre Caroll Irimaalt, Rober Savy ja Ester Horlets komisjoni esindajana, Eva-Karin Hempel Rootsist ja mina. Rääkisime Eestimaa praegusest olukorrast põllumajanduses, maanaiste tegemistest ja Tiitu Soansi antud materjalide põhjal kirjeldasin olukorda naiste osalusest poliitikas, lisasin fakte naistega seotud vägivallast meie ühiskonnas ja tööturu olukorrast maal. Püüdsin olla oma sõnavõtus väga konkreetne ja samas illustratiivne. Vaheajal saingi kuulda oma esinemise kohta palju kiitvaid hinnanguid, eriti naiste poolt.

Sõnavõtt jätkusid ja ühist sõnumit ei olnud raske neist välja lugeda: maapiirkonnad tuleb muuta konkurentsivõimelistemaks. On välja töötatud maaelu arengu plaan, mis sisaldab 9 peatükki. Põhiküsimused – investeeringud ettevõtlusse ja inimressurssi, otsetoetused ääremaaadele, otsetoetused küladele infrastruktuuri arendamiseks. Rõhutati, et iga sugune kogutud statistika olgu tõene ja täpne.

Õhtul toimus linnapea vastuvõtt kohalikus muuseumis. Jämtlandi maanaised tundsid huvi, kuidas saaks teha koostööd meie maanaistega. Järgmisel päeval oli istung ainult komisjoni liikmetele ja minul oli võimalus külastada Östersundi vanalinnas toimuvat 1000-aastase ajalooa Gregorie laata. Üsna sarnane meie vanalinnapäevadele toimuvaga. Kõik ümbruskonna väiketootjad, talupered ja käsitöölised olid tulnud oma toodangut tutvustama ja müüma. Toimusid igasugused võistlused ja turniirid, möllu jätkus terveks nädalavahetuseks.

Renate Pöder
EMÜ projektijuht

Alternatiivettevõtluse ja maaettevõtjate koostöövõimalused EL künnisel

Ainuüksi kaunist ja rahulikust elukeskkonnast looduse rüpes ei piisa, et elu küldes püsiks ja areneks. Pered vajavad mitmesuguseid teenuseid, täiskasvanud aga töökohti, et teenida elatusvahendeid. Sageli tähendab see tänastes oludes ka küllaltki suuri kulutusi taluhoonete renoveerimiseks või uue kodu ehitamiseks. Valida on palgatöö või ettevõtjaks olemise vahel. Millised on siin külaelaniku tänased võimalused?

Esmalt tuleks püüda objektiivselt analüüsida kasutada olevaid nii mitte-materiaalseid kui ka materiaalseid ressursse. Võtmeküsimuseks on ikkagi maaelanike endi nõuressurss, sest hea spetsialisti sissetulekud palgatööliseks võivad maal samavõrra hästi peret toita kui töö ettevõtjana. Võtmeküsimuseks on inimese enda otsus: kas olla sõltuv tööandjast või teha ise oma otsused ja valikud. Paljudes kohtades maal lihtsalt pole kahjuks piisavalt sobivaid töökohti. Siis tulebki osata leida pereväliseid koostööpartnereid. Nendega oma ressursse ühendades saab luua palju arvestatavama ettevõtte kui üksi tegutsedes. Samas võib tegutseda ka lepinguliste suhete alusel. Iga tubli spetsialist ei pruugi ettevõtluse koostöö riski ja vastutust enda kanda võtta.

Selliseid protsesse võibki täna maal märgata. Hiljuti korraldasin õppe-reisi Soome talunikele kahe noore Raplamaa mehe juurde, kes on asutanud oma sepikoja ja loonud endale sellega palgatööst sõltumatu arenguvõimaluse. Külaliste arvates on neil meestel tulevik ja elatusvahendid kindlustatud, eriti laienevat Euroopa turgu arvestades, kust tuleb ka osa

selle ettevõtte tänastest tellimustest. Sama kinnitasid ka kaks Kodilas tegutsevat noort puukäsitöö ettevõtjat. Nende peamised sihtturud on Skandinaaviamaades ja Saksamaal. Edukalt on oma ettevõtte käivitanud ka üks noor naine Rāpinas, luues oma pärimuspitsidele toetuva tootmise ja käsitöö müügisalongi. Rõõm iseotsustamisest paistis ka Esko talu peremehe silmist Harjumaal, kes on suutnud käivitada oma meierei ja otseturustuse, kuhu mahuvad ka turismigruppidele tootmistalu tutvustamise teenused ja toodangu müük kohapeal. Toodud näidete rida võiks jätkata. Tublisid maaettevõtjaid leidub aina enam igas maakonnas. Seda näitab ka EASI stardiabi riikliku toetuse suur populaarsus ning eelmise aasta SAPARDi alternatiivide meetme toetuse vahendite lõppemine. Avanemas on aga mitmeid Euroopa Liidu struktuurfondide meetmeid. Vaadates olukorrale laiemalt, oleme kindlasti alles alternatiivettevõtluse arenemise algfaasis. Tänaseks on lõplikult selge, et tavapõllumajandus loob vaid piiratud arvu töökohti ja palgatöö võimalused maal on samuti piiratud. Võimalusteks raskel ettevõtluse teel on tarkus teha koostööd nii kohalike inimeste, teiste ettevõtjate, kohalike mittetulundusühingute, valdade jt kohalike organisatsioonidega. Jätkuks ainult meie maainimestel tarkust koostöövõimalusi näha ja neid rakendada.

Sirje Kuusik
Ettevõtluskonsultant ja külaelanik Lääne-Virumaalt

Kirjad maakondadest

Rapla Maanaiste Ühendus

korraldas tervisepäeva Valtu Spordimajas. Üritusel osales üle kolme-kümne maanaiste ühenduse liikme.

Külalisteks oli terviseklubi "Loodusravi" lektor ja ravitseja Leida Albin Pärnust ja sama klubi esindaja Asta Raplast. Külaline tutvustas Hiina - Tiibeti meditsiini TIANSHI ravi põhimõtteid. Tulemuse saavutamiseks kasutatakse fütoteraapiat – taimedega ravimist. TIANSHI on ülesehitatud meridiaanide liikumise põhjal ja ravimisel jälgitakse kolme põhisuunda: puhastumine, täiendamine ja taastamine.

Taimeraviks on materjali meie oma veel saastamata looduses rikkalikult olemas. Tal oligi pakkuda väga erinevaid kaltsiumipreparaate, kuid kaltsiumi puudus (luude hõrenemine jms) on ju tingitud keedetud (surnud) ja tasakaalust väljas (kooritud) toidu söömisest. Puhastamise preparaat oli temal valmistatud viirpuu marjadest, mida meilgi pole ju raske hankida. Leida Albin demonstreeris ka väga põhjalikku ning huvitavat diagnoosimise meetodikat – kasutas pendlit ning ka reiki võtteid ja oli kursis Feng Sui energiatega.

Pärast terviseleengut nauditi vee mõnuseid ujulas.

Eha Metsallik

VIII käsitöömess Viljandis

toimus nädal enne jõule. Lisaks oma maakonna käsitöölisele oli osalejaid teistest maakondadest ja linnadest ning Lätist. Meie naiste väljapanekutes ja müügiks olid kootud kindad, sokid, linikud, mütsid ja sallid, heegeldatud pitsid, kaltsuvaibad ja veel palju muud. Käsitööd on muutunud üha kaunimaks.

Viljandimaa Rahvakunstiühingu juhi Leida Mägi sõnul on messe järjest raskem korraldada, sest siinmail alguse saanud mitmepäevased messid on järgimist leidnud ka teistes maakondades. Siiski pole Viljandi messi huvilisi vähemaks jäänud.

Silma rõõmustasid Abja noormehe Priit Retsepa korvid, oma oskusi ketramisel näitas Elvi Võsu, anti nõu kodukaunistuste valmistamiseks, põlvalanna Ulve Kangro tegi moedemonstratsiooni setu motiividel loodud rõivastest, laulis segakoor Koit.

Viljandimaa Naisliit tegi jõululoterii, mis edenes väga hästi.

Meie naised ootavad juba maikuist kodukäsitöömessi Heimtalis.

Lea Saareoks

Viljandi MÜ naised pidasid küünlapäeval Everti talus mokalaata.

Küünlapäev on ikka olnud naiste püha ja naised on osanud oma hingetõmbepäeva täiel rinnal kasutada kas külas käies või kõrtsis kokku saades. Sel päeval olid kõik kodused naiste tööd meeste õlgadel ja naised ajasid omi asju. Nii otsustasid ka Viljandimaa naised, et padavai kodust tulema ja teeme isekeskis päeva põnevaks. Kuna ennevanasti oli see päev ka uute lepingute sõlmimise ajaks, siis pidasime ka meie maha aastakoosoleku ja arutasime läbi nii mõnegi segadust tekitanud probleemi. Valisime uue juhatus ja otsustasime korraldada igas kvartalis vähemalt ühe suurema ühisürituse, kusjuures põhiline tegevus käib ka edaspidi piirkonniti oma kodukohades. Kuna olime ühes põlistalus, siis rääkis perenaine Kadri Vollmann meile oma talu minevikust ja tänapäevast. Nii mõnelgi tekkis

tahtmine uurida sügavuti oma talu ajalugu ja rääkida sellest teistelegi sellise õhinaga nagu seda tegi Kadri. Küünlapäeva uskumustest ja traditsioonidest pajatas Mare. Et küünlapäeva ilm oli päikesepaisteline, siis on loota sel aastal head tervist, ilusat heinaaega, soodsat rukki õitsemise ja kasvu aega. Sõime Everti talu arhailises köögis valmistatud traditsioonilisi küünlapäeva roogasid. Jõime linnumagusaga vabarnateed ning tervise ja punaste põskede hoidmiseks ka maarjapuna. Mõned naised olid kaasa toonud ka oma taludes toodetud toiduaineid ja neist valmistatud toitu. Naised arvasid, et mokalaat oli kordaläinud ning aitas elustada traditsioone.

Mare Laande

Ida-Virumaa Naiste Ümarlaud tegutseb

14. märtsil kogunes Ida-Virumaa Naiste Ümarlaud Jõhvis Ingeri-Soome seltsimajja, et jätkata eelmise aasta lõpus alguse saanud seminaride sarjaga, mida rahastab Avatud Eesti Fond.

Projekti eesotsas on Ene-Eha Urbala, kes on ühtlasi ka Ida-Virumaa Naiste Ümarlaua eestvedajaks. Kui eelnevatel aastatel võis pealinn poolt meie aadressil nurinat kuulda, siis arvan, et enam silmi langevama ei pea. Aktiivne töö on sõna otseses mõttes käima lükatud. Võib-olla oleme aga ise siin põhjapool veidi tagasihoidlikumad ja ei suuda endale nii suurt promo teha kui vaja.

Jõulude ajal käis ümarlaud koos Vaivara vallas sealse naiseltsi eestvedamisel. Kohal oli 30 naist, seekord küll veidi vähem, aga seltskond oli see-eest internatsionaalsem. Naistes on huvi äratanud seegi väike nüanss, et võõrustajateks saavad olla erinevad organisatsioonid ja toimumiskohad on samuti erinevad. Ingeri-Soome seltsi naised on meil Jõhvis vist kõige õnnelikumad naised. Mõelge ise – soomlaste ehitatud ja sisustatud hubane kahekordne maja kõige vajalikuga: raamatukogu, konverentsitehnika, köögiblokk, laste pühapäevakool jne.

Seminari "Kodanikuühenduste eetikakoodeks" külaline oli seekord paljudele tuntud Reet Laja Tallinnast, keda õhtupoolikul ootasid juba Võsu naised.

Teema all "Kodanikeühenduste tegevuse eetilised põhimõtted" puudutas R. Laja MTÜde osatähtsust ühiskonnas. Statistikas on MTÜde arv väga suur, ent Eesti 20 tuhandest MTÜst moodustavad poole tegelikult korteriühistud.

"Eetikakoodeksi rakendus ENÜs" oli teine teema. Kui demokraatlik juhtimine ja selle toimimine ning kodanikujulgus ja hoolivus on kodanikeühenduste tuntumad põhimõtted, siis meie peatusime rohkem sellistel probleemidel, millest võib-olla alati igaüks ei julge rääkida, ehkki tunnetab selle lahtirääkimise vajadust.

Igasuguste konfliktide vältimiseks tuleb kindlasti eetiliste põhimõtete hulgas kõnelda ka ideede autorluse tunnustamisest, sõnapidamisest ja sallivusest. Igal ühendusel on kindlasti vastutus ja aruandmiskohustus. Aru tuleb anda oma tegevusest, vastutada tuleb asutajate, liikmete, toetajate, annetajate ja avalikkuse ees. Sallivuse all tuleb sedagi mõista, et eetikakoodeks tunnustab mõtteviiside erinevust, ühenduste ja nende eesmärkide mitmekesisust.

Kokkuvõtteks võis öelda, et kodanik teeb tööd ja õpib kogu elu. Tuleb tuttav ette – meiegi organisatsiooni naised püüdleval selle poole.

Järgneb lk 5

Kirjad maakondadest

algus lk 4

Ettekande "Kus, kunas ja kuidas saavad nõu kodanikeühendused?" tegi Krista Pedak, IVKE juhatuse esimees ja MTÜde nõustaja. Krista on ka see naine, kes koostab Ida-Virumaa MTÜde registrit. Kolmel päeval nädalas jagab ta Jõhvis nõu MTÜde asutamise kohta. Organisatsioonidele on 3 tundi nõustamist tasuta. Krista aitab projekti ideed kaaluda, ideed arendada ja valida sobivad rahastamisallikad. Teavet ja nõu saab ka ELi struktuurfondide kohta. Selles liinis on eelkõige eelistatud koostööprojektid.

"Mis on kodanikeühendused? Mis te arvate?" küsis Krista oma teemat lõpetades ja vastas sellele ise muidugi kõige paremini: "Sillaparan-dajad riigi ja kodanike vahel". Kümnesse! Lumi on sulanud, veed voo-lavad, teed lagunevad – igal juhul Ida-Virumaa Naiste Ümarlaval silla-parandus juba käib.

Ester Gabriel

Paastumaarjapäev Rocca al Mares

Juba hommikul kell pool kuus pesid valgete pearättidega naised muuseumi värvavas allikaveega silmi. Hiidlastel oli muidugi oma allika-vesi kaasas, sest neid mandriasiu ei saa uskuda, aga kommetest tuleb kinni pidada. Rõõmsaid kohtumistervitusi kõlas veel Saaremaa, Harjumaa ja Mulgimaa naiste ning tallinnannade suudest. Jüri-Jaagu talu tamme all tervitasime Loomislauluga päikest.

Paastumaarjapäeval Rocca al Mares

Päikest ennast me küll ei näinud, sest ilm oli pehmelt öeldes hirmus. Sidusime tammeokstesse värvilisi linte oma salajaste soovide ja palvetega, olime ühises laulumängu ringis ja siis kiirustasime Kuie koolimajja sooja.

Kaasavõetud pannkoogid, kalad ja punajoogid kulusid ära rituaalse söömise-joomise käigus. Naised jutustasid oma nime saamise loo. Naiselikke juturinge oli veel mitu, teemad ikka elust enesest, palju sai südameilt ära öeldud ja naerda ka. Tantsud, laulud ja pillilood vahepeal.

Paastumaarjapäeva olid seekord pidamas Rahvakultuuri Arendus-keskuse pärimuskultuuri õpikodade perenaiste kursuselained Laine Tarvis, Aire Liit, Mare Laande ja Tiia Soasepp koos oma maakon-dade naistepuntidega ja veel paljud teised. Kerli ja Leena Viljandi Kultuuriakadeemiast olid tublid perenaisted, kõik paastumaarjapäeva kombend-rituaalid on nüüd selged ja me oleme valmis omakorda ürituse perenaisteks olema.

Tiia Soasepp

Sidusime tammeokstesse värvilisi linte ja ajasime naistejuttu. T. Soasepa fotod

Hiiumaal on kevad.

Märgid juba näitavad seda, isegi sinililled öitsevad.

Pühalepa Naistekoda on olnud väga tegus. Jaanuaris toimus päev teismelistele. Hiiu Maavalitsuse terviseedendamise spetsialist rääkis teismelistele selliseid asju seoses murdeeaga, millest tavaliselt kodus ei räägita või räägitakse vähe. Teadmisi on aga vaja. Selline üritus toimus juba mitmendat korda.

Õppisime kogenud spetsialisti käe all rahvariideid valmistama. Kuna küüdurid olid juba valmis kootud ja pitsidki olemas, siis oli ju nendest vaja Pühalepa rahvariideid saada. Ja saidki. Selliseid tarkusi antakse edasi põlvest põlve.

Käisime Mahtras. Seal toimus väga tore koolitus kuidas kirjutada projekte. Tänane elu toetubki suurel määral projektidele ja need oskused on igati vajalikud.

Naine on ka perenaine. Ja et kõõgis paremini sujuks, siis tutvusime uute Tupperware toodetega. Ka see on meil juba traditsioon. Need nõud on tõesti head (kallid ka).

Kuna Pühalepa vallas on teinegi naisselts MõisaProuad, siis käisime neil külas. Nad korraldasid väga ilusa õhtupooliku tantsu ja lauluga. Meiegi külakostiks olid tantsud.

Ei puudunud meie naised ka Vabaõhumuuseumist paastumaarja-päevalt.

Kord nädalas käime oma samme seadmas nii, nagu meie tantsuõpe-taja Helgi Rõõmussaare ütleb. Aprillis on üks pühapäev talgupäev. Siis koristame ja kraamime ja tuulutame oma ankrupaiga ruume. Ilusat kevadet Hiiumaalt!

Raili Mägi

Kirjad maakondadest

Tudu naiste talvised tegemised.

Osalen pärimuskultuuri õpitubade perenaiste kursustel ja kuna seal pakutav on nii huvitav, on kange tahtmine kuulud ka mingil moel kohe ellu viia. Seetõttu sai tähistatud ka emakeelepäeva. Arutlesime oma keele ja kultuuri üle, eesti keele õpetaja Reet Karro rääkis emakeelepäeva asutajast Meinhard Laksist ja Kristjan Jaak Petersonist, õpilased lugesid ärkamisaja luulet. Teejoomise vahel laulsime vanu koolilaule ja ka regilaulu, sirvisime vanade aabitsate väljapanekut ja vestsime lugusid vanast kooliajast. Kahel tubliil naisel olid valminud päevakohased luuletused.

Veel tähistasime paastumaarjapäeva. Planeerisime päeva alustada vanas Tudu hiies ja pesta allikaveega silmi naabruses asuva ohvrikivi juures, ent ilmataat ei soosinud meie ettevõtmisi. Öösel oli sadanud nii palju vihma, et hiis oli vee all, ta meil ju üsna madala koha peal. Nii jalutasime uue kujunduse saanud endise raudteejaama poole, kus nüüd asub ka väga mugav söögikoht Jaama trahter. Seal ootasid meid soojad pannkoogid ja punane marjatee. Rääkisime maarjapäeva kommetest, laulsime regilaulu ja meenutasime oma esiemasid. Oli tore. Tõdesime, et esivanemad oskasid huvitavamalt pidutseda kui meie nüüdsel ajal.

Väga targasti on ju välja kujunenud rahvakalendri tähtpäevade ring, mis katab ühtlaselt kogu aasta. Võiksime aktiivsemalt kasutada vanarahva kambeid, mänge, laule ja mõistatusi, meie peod oleksid sisukamad ja mõnusamat nalja oleks rohkem.

Helve Ploom

Lääne Virumaa MÜ

naised said kokku naistepäeval Rakveres.

Et 7. märtsil sai EMÜ 8. aastaseks, siis esines päevakohase kõnega EMÜ asutajaliige Heljo Viilip.

Maaelu olevikust ja tulevikust ELi tingimustes rääkis ETKLi juhatuse esimees Ilmar Haak. Lisaks huvitavale ettekandele vastas ta arvukatele küsimustele. Hr. Haak üllatas meie naisi kauni roosikimbu ja heade soovidega naistepäeva puhul. Huvitava ettekande tegi meie ühenduse liige Helve Ploom pärimuskultuurist. Üksmeelselt kinnitasime ka Lääne-Viru MÜ põhikirja.

Milvi Lill

Tunnustatud Eesti Maitse kvaliteedimärgid

Tunnustatud Eesti Maitse (TEM) on Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (EPKK) poolt alates 1998. aastast väljaantav toidukvaliteedimärk.

1998. aastal alustati kvaliteedimärgi ehk ristikumärgiga. Paljud pidasid seda märki kandvaid tooteid läbinisti kodumaisteks, mida nad aga polnud. Seepärast töötas EPKK välja veel teisegi Tunnustatud Eesti Maitse märgi, mida tuntakse pääsukesemärgina.

Tunnustatud Eesti Maitse Pääsukesemärgi saavad kvaliteetsed tooted, mille põhitooraine on 100% Eestimaise päritoluga ning mis on kõrge kvaliteediga (saanud erapooletu ekspertgrupi hinnangu).

Ristikumärgi saavad kvaliteetsed tooted, mille valmistamisel põhitooraine kodumaisuse nõuet ei ole võimalik ega mõttekas rakendada, mis on samuti kõrge kvaliteediga (saanud erapooletu ekspertgrupi hinnangu).

Märgi kehtivuse ajal tehakse EPKK poolt pidevalt järelkontrolli nii kvaliteedi osas kui ka päritolu osas.

Alates 1998. aastast on TEM märgi raames koostööd tehtud ligi 70 toiduainete tööstustega Eestist, kokku on saanud märgi kandmise õiguse ca 600 toodet.

Seoses Eesti ühinemisega Euroopa Liiduga võib tulevikus Tunnustatud Eesti Maitse projektis toimuda mõningaid muudatusi. Anname kõigist muutustest teada nii ettevõtetele kui ka avalikkusele. Enne 1. maid 2004 väljaantud TEM märgid on aga kõikidele seadustele vastavad ja kehtivad kõik litsentsilepingu kehtivuse lõpuni.

Lisainformatsioon www.epkk.ee või EPKK telefonil 600 93 49,
Ave Lukas

Projekti "Eesti taluperenaine Euroopa Liidus" tegevused hakkavad lõppema

Sellel Euroopa Komisjoni Delegatsiooni poolt rahastatud projektil on päris hea hoog sees. Seminarid maakondades toimuvad üksteise järel ja varsti ongi ring peal.

Toiduretsepte on kogunenud päris palju, korralikult kirja pandud pärimusi vähem. Mõnel pool on olnud seminari ettevalmistus põhjalikum ja läbimõeldum ning tulemused paremad, aga päris vussi pole midagi läinud. Seminaridest osavõtt on olnud üllatavalt hea, huvi ELi teemade vastu samuti, toitude valmistamine kohalikust toorainest on pakkunud põnevust ja rõõmu.

Järgnevalt lühidalt maakondades toimunud ajakirjanduses ilmunud artiklite põhjal:

Viljandimaal Olustveres

tehti tutvust euronõuetele vastava köögiga ja valmistati kohalikest toiduainetest argi- ja pidupäeva toite. Elli Vendla aastatega kogutud tarkus ja oskuslik juhendamine oli naistele-lastele suureks abiks. Saadi õpetusi kodu kaunistamiseks looduslike materjalidega. Tiiu Soans rääkis toiduhügieenist ja nõuetest, mida tuleb järgida toiduainete käitlemisel. Tema kui tegutseva turismitalu näpunäited ja soovitusid andsid julgust tegutsemiseks.

Harjumaal Tuhalas

takistas lumetorm paljude kohaletulekut. Ka lektorid ei pääsenud kodust välja, seepärast pidi Järve talu perenaine rääkima Kaul Nurme eest peretalude osatähtsusest ELis ja Tiia Soasepa eest perepärimustest ning projekti "Eesti taluperenaine Euroopa Liidus" käekäigust. Aga osalejaid olid peale Harjumaal ka Rapla- ja Järvamaalt. Kinnitati, et meie maanaised on ELiga liitumiseks valmis. Oleme oma seminaridel palju õppinud, vaevalt, et suuri üllatusi ees ootab. Kohalikud absurdsed euronõuded ka enam ei kohuta. Oma turismitalus on Tiiu Soans tubli kohaliku toidu propageerija. Sakslastest jahimehed peavad tavalist köögivilja-lihasuppi delikatessiks, kanadalased on vaimustunud soolaliha valmistatud ühepajatoidust. Alati on hinnas kodused moosid ja küpsetised.

Kokkutulnuile pakkus Tiiu kahte liiki võileivatorti, sülti ja kartulit, erinevaid salateid ja kooki. Väike põllenäitus oli samuti omal kohal, Leili Pruuli pere ahviaasta põllutants samuti ja läbi tuisumõllu kohale rühkinud Kose kooli poisteansambli kontsert oli seminari kenaks lõpetuseks.

Raplamaal Kehtnas

tutvustas Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakooli toitlustusõpetaja Anne Kersna Põhja-Eesti rahvuslikku toidupärandit ja selle nüüdisajastamise võimalusi. Ettekanne oli väga põhjalik ja huvitav. Maanaisi oli kuulas Rapla-, Järva- ja Jõgevamaalt. Hommikuks pakuti naistele odrakaraskit pohlamooisiga ja taimeteed, lõunaks hernepüreesuppi ja vahukoort, millesse oli segatud kamajahu ja puistatud üle pähklipuruga. Iga osaleja sai kaasa õppematerjali.

Järgneb lk 8

Pildid:

Seminaril Kehtnas

*Leili Pruun
Järvamaalt
esineb
oma perega
toredate
vahepaladega
peaaegu
igal seminaril.*

T. Soasepa fotod

Projekti "Eesti taluperenaine Euroopa Liidus"... algus lk 7

Ohtu külaseltsis Keila vallas

said kokku Harju maanaised. Ohtu külaselts oskab koonduda ühiste eesmärkide nimel. Viimasel ajal on nad ühiselt tegutsenud jäätmekäitluse keskuse vastu. Kogukond on selle vastu, kardab, et turbane põhi vajub alt ja reostab keskkonda. Külaseltsi esinaine Mai Härm andis mitmekülgse pildi külaseltsi tegutsemisvõimalustest ja tegevusest: "Kõige tähtsam on inimeste eest seista ja külaelu edendada, nii palju kui suudame. Püüame säilitada Eesti küla Eesti jaoks." Manaised said õpetust, kuidas kasutada avaliku teabe nõuet ja looduse vihjetelefoni, kuidas tugevdada demokraatiat, kuhu ja kelle poole asjaajamistes pöörduda, kuidas olla hea kodanik, missugused on kodanikeühenduste tööpõhimõtted, kuidas teha koduloonurka, kuidas anda välja oma seltsi ajalehte. Ohtu külaseltsi koduloonurgast said paljud häid ideid: oma skemaatiline külapuu kõikide põlistalude ja majapidamistega, laste kunstiringi töödest on tehtud laserkoopiad, perenaisteringil on retseptikogumik PõRePo (Põnevate Retseptide Pott), kus saab vahetada toiduretsepte nagu vanasti kindakirju.

"Väliskülalised talus" – sel teemal kõneles Kopli-Madise talu perenaine Mairi Notton. Nemat väliskülalistest puudust ei tunne, nemad on ju konkursi "Paremini heakorrastatud tootmistalu" võitjad 2003 Eestis. Talu külastavad bussitüüed turismifirmadest, tuttavad-sõbrad ja ilmast-ilma vahetusõpilased Euroopast ja Ameerikast 4H kaudu. Külalisi huvitab talutöö ja talumuuseum, kõikidele pakutakse ikka meie naturaalseid talutoite, seda oskavad kõik välismaalased hinnata.

Ka Ohtu külaselts sai seoses meie seminariga "Eesti taluperenaine Euroopa Liidus" uue idee hakata kirja panema kohaliku toiduga seotud pärimusi. Selleks seminariks valmistudes sai juba tükk tööd tehtud. Ikka järeltulevatele põlvedele mõeldes.

Mai Härm rääkis veel toredasti teemal "Köök kui apteek". Siia juurde kuulus praktiline töö – kogu seminari vältel loksutasid kõik osavõtjad kordamööda purki kitsepiimaga. Tegime kitseviõid. See saigi valmis, valge ja maitsev. Kõik tohtisid seda ka kosmeetiliseks otstarbeks näonahale määrada. Lõunaks olid Ohtu perenaised valmistanud valged tanguvorstid (nagu vanasti sealkandis kombeks) ja boršisupi hoidisest (nagu nüüd sealkandis kombeks).

Ohtu külaseltsis.

T. Soasepa foto.

Jõgevamaal Tabiveres

saadi kokku kolmekuningapäeval. Arutleti selle üle, kuidas Euroopa Liitu minnes säilitada rahvusele ainuomaseid väärtusi ja eripära. Sellest, mis meie taluperenaisi ELis oodata võiks, kõneles Jako

Jaagu Jõgeva maavalitsusest, EMÜ esinaine Tiia Soans rääkis organisatsiooni vajadusest järjepidevalt ja sihipäraselt tegutseda ning üksteist võimalikult kõiges toetada. Näiteks saaksid jõudusid ühendades palju enam korda saata maanaiste ühendused ja Kodukant. Äärmiselt tähtis on ka enda koolitamine, kuuldavaks ja nähtavaks tegemine.

Folklorist Mall Hiimäe pajatas naistele rahvakalendri tähtpäevadega seotud traditsioonilistest toitudest ja pärimustest. Talurahvakultuur saab tulevikku edasi kanduda just maanaiste tegevusega. Kombed, rituaalid, toidud, käsud ja keelud on püsinud sadu aastaid eestlaste veres ikka emade ja vanaemade kaudu. Meestel on enamasti rohkem välitööd teha olnud. Mall Hiimäe hoiatas ka äärmuste eest võõra kultuuri omaks võtmisel. Oma jäägu ikka omaks.

Äksi koguduse kirikuõpetaja Urmas Oras kõneles kirikuaastast ja kristliku kalendri jagunemisest pühade- ja argiseks pooleks, traditsioonidest, hingeahidusest ja püsivatest väärtustest.

Üheskoos maitsti seda, mida maakonna eri paikadest pärit perenaised kaasa olid toonud, sh täidetud seamagu.

Jõgevamaal
Tabiveres

Järvamaal Amblas

tõstsid maanaised talutoidud taas ausse.

Seminarile võeti maitsemiseks kaasa soolaseid ja magusaid talutoite. Köhtu täitis hapu kaerakile, mahe tädipuder, õunalumi, mesi- ja lihaleib, karask ja kook. Söögilauast tõustes sidusid naised ette põlled ja suundusid kooli saali. Enne Järvamaa tervisekaitsetalituse töötaja Maie Laose loengut turu- ja turismitalu toiduhügieeni euronõuetest hakkas kõlama muusika ning algas vanaema- ja nüüdisaegsete põlled moedemonstratsioon. Järvamaa MU juht Leili Pruun sidus põlled ette ka oma neljale lapsele ja näitas, mida võib teha vanast kleidist või tavalisest riidejupist. Järvamaa seminarist võttis osa 80 maanaist.

Laeva maanaised Tartumaal

eesotsas Maarjaheina talu perenaise Ülle Talvega õpetasid kõigile huvilistele leivategu ja selgitasid, miks kodumaine toit on kaugemalt pärit kraamist parem ja tervislikum. Tehti veel oasalatit, lõunaeeesti tanguputru, räägiti meest, maitse- ja ravimtaimedest. Eestlaste toidust läbi aegade rääkis Reet Piiri Eesti Rahva Muuseumist. Laeva valla vanem Väino Kivirüüt pidas ettekande teemal, mis saab meie maaelust pärast Eesti astumist Euroopa Liitu. Kohaliku ja mahetoidu propageerimise võimalusi kodukandis tutvustas Külli Suvi. Räägiti ka mahetoidust.

Tiia Soasepp

Teated

Odav kütus ootab meid

www.alexela.ee

www.olerex.ee

Vastavalt kokkuleppele hakkavad meie liikmekaartide omanikud saama osta **Alexela ja Olerexi tanklatest kütuseid odavamalt väljakuulutatud jaehinnast järgmiselt:**

Autobensiinid 91 EURO, 95 EURO ja 98 EURO – 40 senti liitrit.

Diislikütus EURO– 60 senti liitrit
Eriotstarbeline (sinine) diislikütus – 70 senti liitrit.

Selleks, et soodusoste teostada, on vaja kodeerida liikmekaardil (lambakaart) olev magnetriba vajaliku infoga. Seda saab teha järgnevalt: pöörduge kohaliku Alexela või Olerexi tankla poole, jätke oma liikmekaart tanklatöötaja kätte ja leppige kokku, millal tulete kaardile järele. Üle kahe nädala ei tohiks asi aega võtta. Tanklaomanikud transpordivad kaardi Tallinna kaardikeskusesse ja toovad selle ka sealt kodeeritult tagasi.

Tagasitoodud kaardiga saate teostada soodusostu eelpoolnimetatud soodustusmääradega kõigis Eestis olevates Alexela

ja Olerexi tanklatest (kokku 51 tanklat). Kodeerimata kaartidega soodusostu teha ei saa.

Soodushinnad on ette nähtud ka **erimärgistatud diislikütuste** ostu puhul. Need hinnad kõiguvad pidevalt ja seetõttu pole võimalik kindlat sentide arvu ette kokku leppida. Kokkuleppe kohaselt püüavad Alexela ja Olerex pakkuda meie liikmekaartide omanikele soodsaimat turuhinda, mis antud ajahetkel võimalik on. Kütuse tellimiseks piisab helistamisest tellimiskeskustesse (Alexela 6 508 521 ja Olerex 7 400 400), öelda oma nimi või firma nimi, mis on trükitud liikmekaardile ning liikmekaardi number. Seejärel tellimuse vastuvõtja kontrollib andmebaasist teie poolt öeldud andmete vastavust ja teeb teile hinnapakumise. Hinnad sisaldavad makse ja transporti koju.

Ettemaksu hinnad peaksid olema 10 senti liitrit odavamad kui järelmaksuga maksimisel. Kütusekoguse puhul üle 1000 liitri tuuakse kütus tellija mahutisse koju (va Hiiumaa).

Mõne nädala möödudes hakkavad meie liikmetele mõeldud sinise kütuse nädalahinnad olema nähtaval ETKLi uuendataval kodulehel "ainult liikmetele" mõeldud leheküljel. Sellele lehele sisenemiseks saadame liikmetele vastavad koodid ja märgusõnad. Hulgiostu tellimusi võetakse vastu juba tänasest ja kodeerimist oodata pole vaja.

Kaul Nurm

ETKLi peadirektor

Tanklate asukohta ja muud infot firmade kohta leiate nende kodulehekülgedelt www.alexela.ee ja www.olerex.ee

**Jätakuvalt
saab sõlmida lepinguid
Radiolinjaga.**

**Tule taluliidu liikmeks ja räägi
1 kr minut mobiiltelefoniga!**

Liikmeks saab kohalike taluliitude kaudu.

Hinnad ETKLile ning ETKLi liikmetele (koos käibemaksuga):

Kuumakse – 39,00 kr
Firma (ETKL) ja RLE suund – 1,10 kr
EMT, Tele 2 suund – 1,75 kr
SMS lühisõnumid – 2,30 kr
Muud suunad (ET, Uninet) – 2,50 kr

Lõpuks ometi!

Eli astumise päeval jõustub Eestis naiste ja meeste võrdsele kohtlemisele suunatud võrdõiguslikkuse seadus, mille riigikogu 7. aprillil üksmeelselt heaks kiitis.

Ametisse astub soolise võrdõiguslikkuse volinik ja sotsiaalministeeriumi juures hakkab koos käima soolise võrdõiguslikkuse nõukogu. "See on esimene samm muutmaks meie mõttemudeleid, meie tavasid", ütles Siiri Oviir. Esialgu puuduvad seadusest veel rakendussätted, lepituskord, järelevalve ja hüvitusmehhanism ohvritele. Kadi Pärnitsa väitel aitab seaduse põhimõtete kohaldamine kaasa tööelu kvaliteedi parandamisele.

Kaja

Informatsioon põllumajandustoetuste kohta

On saabumas aeg ELI esimeste põllumajandustoetuste taotlemiseks. Kahjuks saab momendil rääkida ainult veel eelnõudest, mitte kinnitatud määrustest. See tähendab, et toetuste üksikutes osades võivad toimuda veel pisimuutused.

MAKist tulevad:

1. Ühtse pindalatoetuse ja täiendavate otsetoetuste saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord, mis koosneb ühtsest pindalatoetusest, põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendavast toetusest ja põllumajandusloomade kasvatamise täiendavast toetusest.

2. Keskkonnatoetuse saamiseks esitatavad nõuded, taotlemise kord. Aprillis ja mais viiakse maakondades läbi selle toetusega seotud infopäevad ja gruppinoostamised. Jälgige kohalike lehti ja vallateateid.

3. Ebasoodsate alade toetuse saamiseks esitatavad nõuded, taotlemise kord. Selle selgitamine toimub koos keskkonnatoetuse infopäevadega.

Kõigi nende toetuste vastuvõtt algab 17. mail ja kestab 15. juunini. Taotlustega hilinejate ja protseduuri eelrikkujate toetust vähendatakse. Seda kõike selgitatakse ka infopäevadel.

RAKist tuleb:

1. RAKi meede 3.1 – Investeeringud põllumajandustootmisel. Üldjoontes on taotlemise protseduurid ja äriplaan samad mis SAPARDi meede 1 jaoks. Tunduvalt on pikem taotletavate masinate ja seadmete nimekiri. Muudatusi on toetuse protsendi ja maksimaalsete rahaliste suuruste osas. Infot saab kohalikest teabelevikeskustest ja PRIA kohalikest büroodest.

Vello Iives

HTLi vanemkonsulent

Teated ja reklaam

Kööginäidjad

Kuidas ma esimest korda piimaklimbisuppi keetsin

Olin 17-aastane ja läksin Mäetagusele õe juurde, kes minust mõned aastad vanem ja juba iseseisev oli. Piim oli potis keema hakkamas ja mul oli juba klimbitainaski valmis, kui kuulsin, et külapoisid tulevad. Sel ajal oligi selline komme, et kui külasse ilmus uus inimene, tuldi kohe tutvust tegema. Ei tea, mis mul äkki hakkas, võõraid poisse nähes läksin hirmsasti pabinsse. Käsi lasi klimpe potti, silmad vahtisid poisse ja piim kees potist üle pliidirauale ja põrandalegi. Selle asemel, pott pliidilt ära tõmmata, surusin mitu kaant potile peale ja lõpuks veel silmapesukausi ka. Ega sinna potti peale rikutud klimpide midagi alles jäänudki.

Rääkinud Ema Pämamäe Ida-Virumaalt

Minu sõbranna äi armastas tihti napsu visata ja siis külas kolamas käia. Tuli kord

jälle meile. Mul oli parajasti pörsastele peentangupuder valmis keedetud ja rasvane panniloputusvesigi koos kaltsuga peale valatud. Tema aga tahtis hirmsasti rääkida ja oma pudeli tühjaks tipsutada. Mina läksin lõpuks magama, mees jäi veel mõnda aega külalisega laua taha istuma. Lõpuks tukkus külaline õõ meie köögilaua taga ära. Kolmandal päeval rääkis minu mehele: "Putru oskab su naine küll teha, aga liha praadida ei oska." Eks ta oli pörsaste pudru nahka pannud. Aga nojah, rasvane nõudepesukonts oli hommikuks kõvaks kuivanud.

Rääkinud Esta Reinhardt Ida-Virumaalt

Pannkoogid

Annale, kes oli olnud kunagi Maidla mõisas toatüdrukaks, oli jäänud koka õpetustest meelde hulk toidutegemise juhatusi. Kui

Annal juba endal pere oli, siis tegi ta perele siiski tavalisi lihtsaid toite. Aga oma oskustega tahtis ta kiidelda. Vahel pühapäeviti peale kirikus käimist küpsetas ta siis heast peenest jahust pannkooke, ladus need kõik ilusti üksteise peale taldrikule, sidus taldriku kirju rätiku sisse, võttis väikese võikimu kaasa ning läks naabrite juurde. Naabri peres ütles: "Ei jõua mina sellele karjale (4 last ja mees), kes kodus ammuli sui laua man ootavad, kooke küpsetada. Teie võtke ikka julgelt!"

Naabriperenaine imestas, ega nende peres vähem suid olnud. Aga nad ei lasknud end mitu korda sööma paluda, sest ega nende peres saadud sellist head-paremat lubada rohkem kui mõned korrad aastas suuremate pühade aegu.

Rääkinud Osvald Laande Ida-Virumaal, kirja pani Mare Laande

EESTI MAANAISTE ÜHENDUS

Teaduse 1, Saku 75501, Harjumaa
tel/fax 604 1783, e-post etkl@online.ee

projektijuht – Renate Pöder
Teaduse 1, Saku 75501, Harjumaa
tel 604 2577,
e-post renateetkl@hotmail.ee

toimetuse – Tiia Soasepp
Aasa 1, SAKU 75501, Harjumaa
tel 604 1104
fax 604 2499
e-post ajalehtkaja@hotmail.ee

kujundus – Anne Kõll
Teaduse 1, Saku 75501, Harjumaa
tel 672 8612

Juhatusel liikmete kontaktandmed:

NIMI	AADRESS	INDEKS	TELEFON, E-POST
Tiiu Soans	Tuhala küla, Oru side, Harju mk	75103	607 9215, 569 53743, tuhala@hotmail.ee
Reet Aedla	Nurmenuku 8, Rapla	79512	485 5203, 554 8348
Ulvi Ajalik	Jaama 83, Põlva	63308	799 2928, 566 08028
Ester Gabriel	Altküla, Toila side, Ida-Viru mk	41702	336 9615, 524 8745, igabriel@hotmail.ee
Ille Kivistu	Pühalepa side, Hiiumaa	92301	469 4584, 526 8557, kivistu@hotmail.ee
Mare Laande	Suislepa side, Viljandi mk, Luise 16-9, Tallinn	69703 10142	556 17697, mare1949@hotmail.ee
Mall Lepmets	Kuuse 23-3, Haapsalu	90509	479 6638, 528 9530, malllepp@hotmail.ee
Leili Pruun	Eistvere küla, Imavere side, Järva mk	72401	384 0357, 566 55675
Tiiu Sarv	Kärksi küla, Tabivere side, Jõgeva mk	49101	776 4977
Kersti Sirel	Hummuli side, Valga mk	68401	769 0106, 523 7271, kerstisirel@hotmail.ee
Ülle Talv	Laeva side, Tartu mk	60601	735 2238, 562 16885, om@hotmail.ee
Laine Tarvis	Laheküla, Kaarma, Saaremaa,	93823	562 23718, laine.tarvis@mail.ee
Ülle Vene	Uus 1-27, Rõuge, Võru mk	66201	785 9235, 562 87206, lavexvoru@hotmail.ee
Heljo Viilip	Laada 8-58, Rakvere	44310	324 3020